

Yli syntymän ja kuoleman rajojen – miten keskiajan ihmisen elämä muodostui?

Roberta Gilchrist: Medieval Life. Archaeology and the Life Course. The Boydell Press 2012. 336 s.

Arkeologisessa kirjallisuudessa kiinnostus on kohdistunut usein ennen kaikkea arkeologiseen aineistoon, jolloin elämän löytäminen aineiston takaa jää odottamaan tulevia tutkijoita. *Medieval Life* -kirjassaan Roberta Gilchrist tuo tällä kertaa elämän kuvaamisen päällimmäiseksi tarkoitukseksi ja käyttää arkeologiaa välineenä käsitellessään keskiajan ihmisen elinkaarta: elämän kulkua kehdestä hautaan, mutta myös aikaan ennen syntymää ja kuoleman jälkeen. Lähestymistapana ihmisen elämän hahmottaminen sosiaalisen ympäristön luomana, koko ihmisiän mittaisena kokonaisuutena ei ole ollut historiantutkimuksessa

vieras, mutta arkeologiassa se on toistaiseksi jäänyt vähäiselle huomiolle. Gilchrist keskittyy tavallisen ihmisen elämän eri vaiheisiin luoden yleiskuvaa yhteisön käsityksistä niistä ja niiden käytännön toteutumisesta.

Medieval Life on yleisesitys keskiajan ihmisen maailmasta arkeologian lähtökohdista, toki myös historian lähteet huomioon ottaen. Aineistona ja vertailukohtana toimivat myös keskiaikaiset kuvalliset lähteet, kuten kirjojen kuvitus ja kirkkomaalaukset. Aineisto on valtaosin Englannista, ja kirja toimiikin ennen kaikkea (myöhäis) keskiajan englantilaisen arjen kuvaajana. Gilchrist kuitenkin ottaa mukaan joitakin esimerkkejä muualta Euroopasta, lähinnä Ranskasta ja Pohjoismaista. Katolisen kirkon vaikutus ihmisten toimintaan ja käsityksiin oli keskiajalla suuri ja muodosti eurooppalaisen yhtenäiskulttuurin, vaikka paikallisia erojakin oli.

Kirjan tarkoitus on kuvata keskiajan arkea ihmisen elinkaaren kautta, mutta kirjan luvut jakautuvat teemoittain eikä ikäkausittain. Gilchrist käsittelee aihetta ruumiin, kotitalouden, kirkon ja hautausmaan sekä lopuksi vielä ihmisten ja esineiden välisten suhteiden pohjalta. Kirjassa on selkeästi konkreettinen arkeologinen lähestymistapa, jolloin esineet, tekstiilit, rakennusten jäännökset, hautaukset ja osteologinen analyysi ovat tulkintojen lähtökohтия, ja ihmisen elämää lähestytään lomittaen erilaisia arkeologisia teemoja.

Esimerkiksi osteologinen analyysi liittyy väistämättä kiinteästi hautauksiin, mutta Gilchrist lähestyy hautauksia kahdella tavalla. Hän näkee osteologisen analyysin elävien näkökulmasta ja liittää sen enemmän osaksi ruumiillisuutta kuin hautausta – vaikka analyysin kohteet löytyvätkin hautausmaalta. Varsinaisen hautausten analysoinnin hän taas liittää osaksi kirjollista elämää ja yhteisöllistä riit-

tiä. Arkeologiselta kannalta kuoleman jälkeisen elämän ja hautaus-
ten analysointi ei ole kovin poikkeuksellista, mutta sen liittäminen osaksi keskiajan ihmisen elämänta-
kaarta on uutta. Gilchrist osoittaa kuitenkin selvästi kuolleiden ja kuoleman merkityksen keskiajan elämän osana samoin kuin vielä syntymättömien lastenkin. Kes-
kiajan elämän käsittäminen synty-
mää ja kuolemaa laajempaan tun-
tuu luonnolliselta, jos aikaa lähes-
tytään sen omasta näkökulmasta:
katolisen kirkon oppien valossa.

Kulttuuriset tekijät määrittävät myös ikäkaudet. Rituaalit ja riitit rytmittävät ihmisten elämää ja siirtävät heitä eri ikäluokasta toiseen, kuten Gilchrist heti alussa muistuttaa. Monet riitit ovat edelleen merkityksellisiä. Vaikka kasteen merkitys uskonnollisessa mielessä ei ole enää yhtä tärkeä kuin keskiajalla, tai vielä jokunen vuosikymmen sitten, useimmat vanhemmat haluavat järjestää lapselleen kastetilaisuuden tai nimiäiset. Gilchrist painottaa myös iän kokemisen kulttuurisidonnaisuutta. Kulttuuri määrittää, mitä asioita yhdistetään lapsuuteen, vanhenemiseen ja vanhuuteen. Tämä heijastui ja heijastuu nykyäänkin materiaaliseen kulttuuriin, kuten vaatetukseen.

Usein Gilchrist aloittaa aiheen käsittelyn yleisesti tiedossa olevilla käsityksillä keskiaikaisesta elämästä ja toiminnasta. Niinpä hän tuo esiin tämänhetkisiä oletuksia keskiajan ihmisten ajatusmaailmasta ja käyttää arkeologista aineistoa tukemaan, täydentämään ja myös haastamaan vanhoja ajatusmalleja. Esimerkkinä hän esittää muun muassa ajatuksen siitä, ettei keskiajan ihminen arvostanut vanhoja esineitä. Gilchrist kuitenkin toteaa, että perheissä saattoi olla vanhemmilta lapsille siirtyneitä, merkityksellisiä esineitä. Perinteiden ja riitien merkityksen nostaminen esiin tuo ajatuksen lähemmäs tätä päivää ja tekee ymmärrettäväksi sinänsä arkisten esineiden, kuten

koristeellisen kannun pitkän käyttöön.

Kirjan nimen mukaisesti Gilchrist pyrkii yhdistämään arkeologian keskiajan ihmisten toimintaan ja käsityksiin elämästä. Laaja kokonaisuus kuitenkin asettaa haasteita ja paikoin näkee, että tutkimustietoa tarvittaisiin lisää tarkemman kokonaiskuvan luomiseksi. Gilchrist pystyy kuitenkin luomaan varsin tasapainoisen kokonaisuuden historiaa ja arkeologiaa, uutta ja vanhaa, kysymyksiä ja vastauksia.

Gilchristin *Medieval Life* on useammallakin tapaa uudenlaista arkeologista tutkimustraditiota. Elämäntaariajattelun lisäksi Gilchrist on ottanut kirjassaan keskiajan yhteisön osana käsittelyyn niin miehet ja naiset, lapset ja vanhukset kuin syntymättömät ja kuolleet. Gilchrist on aiemmin käsitellyt kirjoituksissaan sukupuolta ja ruumiillisuutta useasti, mutta nyt eri ryhmät ovat luonteva osa kokonaisuutta. Aiemmin gender-arkeologisessa kirjallisuudessa on useimmiten korostetusti tuotu esiin näkymätöntä naista tai toisinaan näkymättömiä ikäryhmiä – ja silloinkin yleensä vain toisesta sukupuolesta. Ehkä voi sanoa, että sukupuolineutraalius on tullut myös arkeologiaan, molempien sukupuolten yhtäläinen käsittely on luontevaa ja itsestään selvää. Ikäkausien, etenkin vanhuuden, huomioon ottaminen arkeologias-
sa on niin ikään ollut vähäistä ja kirjan teoriaisuus taustoittaa pääasiassa uudempaa teoreettista lähestymistapaa, ikäkausijattelun erilaisia teemoja. Lopputuloksena naisille, lapsille tai vanhuksille ei tarvitse osoittaa kirjassa omaa luku-
kuaan, vaan kaikki kulkevat ansiokkaasti mukana läpi kirjan.

– TUUJA VÄISÄNEN